

Eulàlia MIRALLES

Sobre Jeroni Pujades

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica («Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», 84), 2010, 214 p.

«Aquest any 2009 hauríem de commemorar el quatre-centè aniversari de la publicació de la *Corònica universal del Principat de Catalunya*, de Jeroni Pujades [...]. Tot amb tot, també podríem esperar fins al juliol de 2010 per celebrar-ho, perquè és en aquest mes, si fem cas de les anotacions de Pujades en el seu *Dietari*, que la crònica va sortir a llum. Tindríem més temps per fer-nos càrrec que Pujades ho mereix i per preparar-ho d'una manera condigna» (p. 19). Amb aquestes paraules, Eulàlia Miralles dona entrada al seu volum de treballs, *Sobre Jeroni Pujades*, centrats –tal com evidencia el títol– en una de les figures més polifacètiques del panorama cultural català de finals del segle XVI i primer terç del XVII. En certa mesura, doncs, el llibre que tenim a les mans s'erigeix com a part d'aquesta commemoració «condigna» que Miralles reclamava per a l'any 2010 –data de publicació del volum– i pretén també servir d'esperó perquè d'altres estudiosos dipositin en Jeroni Pujades tota l'atenció que mereix, a fi de «contemplar l'obra de l'historiador de Barcelona en tota la seva complexitat» (p. 19). Honors que fins ara l'erudit havia rebut amb comptagotes a través d'estudis parcials i insuficients.

L'interès parcial que Pujades ha suscitat en els estudiosos dels camps diversos no s'entén si sospesem la vàlua del seu llegat; s'ha de posar en relació amb la consideració pejorativa que hom tenia del conjunt historiogràfic modern català, il·lustrat per plantejaments desfavorables. És per això que rebem amb entusiasme aquest volum d'aportacions valuoses que ens brinda Eulàlia Miralles amb la voluntat d'inserir l'estudi de Jeroni Pujades dins la línia de recuperació i dignificació de la historiografia de l'edat moderna encetada en els darrers anys en benefici dels estudis de la cultura moderna catalana en general. En aquest aspecte, cal remarcar que el treball és fruit de les recerques de Miralles al voltant d'Antoni Viladamar, historiador antecessor de Jeroni Pujades, al qual l'estudiosa va dedicar la seva tesi doctoral, sota el guiatge d'Eulàlia Duran. És aquest aprofundiment en Viladamar, doncs, el que ha permès Miralles d'apropar-se a Pujades i de bastir, de manera magistral, tot l'entramat complex de relacions intel·lectuals de l'època.

El volum compila quatre articles ja publicats per Miralles que ens permeten traçar, a partir d'una interessant complexitat d'anàlisi, «un doble seguiment del personatge: el del seu trajecte vital [...] i el del seu trajecte intel·lectual» (p. 13), tal com avança Eva Serra i Puig en la presentació del llibre. Pel que fa al contingut, Miralles hi privilegia l'estudi de la *Corònica*, considerada l'obra magna a la qual

l'historiador va consagrar no sols la vida, sinó la resta de treballs: la quantitat ingent de documents recollits en arxius, amalgamats en tres volums amb el nom de *Flosculi*; les epístoles amb les quals intercanvià informacions històriques amb un cercle d'erudits; i, finalment, el dietari personal, d'annotacions i dades coetànies diverses.

Així doncs, els dos primers treballs del volum, titulats «La *Corònica universal del principado de Cataluña* de Jeroni Pujades, una obra interpolada?» i «La *Corònica universal del principado de Cataluña* de Jeroni Pujades a l'Acadèmia de Barcelona», se centren en l'anàlisi de la transmissió dels manuscrits castellans de la *Corònica* i l'interès de recuperació i difusió de l'obra, sobretot en el cenacle de l'Acadèmia de Barcelona (aspecte tractat amb detall al segon estudi). Concretament, en la seva primera aportació, Eulàlia Miralles estableix i completa la història de la transmissió dels autògrafs castellans de la crònica localitzats actualment a la Biblioteca Nacional de França (BNF), després que Pèire de Marca se'ls emportés fins a Rouen. Miralles acaba demostrant que la versió castellana de la primera part de la crònica va restar fora del circuit de transmissió com a conseqüència de l'existència de la versió catalana de la primera part de la *Corònica*, impresa el 1609, que ja es considerà suficient.

Els manuscrits autògrafs de la BNF són descrits amb detall per Miralles, la qual després d'haver-los estudiat i examinat, tot inspeccionant una sèrie d'indícis, fa un pas més enllà i identifica la presència d'un altre autor que els podria haver modificat i preparat per a la impremta i que hauria estat l'intermediari entre Pujades i Pèire de Marca: Francesc Fornés. Així, Miralles ens proporciona dades que donen força a aquesta interpolació de Fornés i dona compte, de manera rigorosa, dels aspectes que podrien haver estat afegits per aquesta segona mà (i que la tradició hauria rebut com a personals de Pujades) i els aspectes que, clarament, són obra de l'autor originari. Al capdavant, tot aquest recorregut ens permet de veure fins a quin punt els manuscrits originals de Pujades s'han transmès de manera parcial i indirecta.

Aquest recorregut dels autògrafs castellans de la crònica va unit, indefectiblement, a l'estudi de la difusió de l'obra en el si de l'Acadèmia de Barcelona a partir del segle XVIII, un aspecte que Miralles examina al segon treball del llibre. L'estudiosa hi revisa la rellevància que pren la crònica a partir del segle XVII, lligada als propòsits que la institució tenia de redactar una història de Catalunya i el text pujadià com una font cabdal. Aquesta és la manera com la crònica es revalorava. Posteriorment, se'n generalitza àmpliament la circulació amb l'aparició d'una quantitat ingent de còpies manuscrites pertanyents, en gran part, a membres de l'Acadèmia interessats a posseir-la. En aquest sentit, és lloable la capacitat de l'autora per posar a l'abast, de manera sintetitzada, tota la informació sobre aquesta història manuscrita de la crònica amb la identificació de tots els exemplars possibles.

Fet això, a la segona part de l'estudi Eulàlia Miralles repassa la importància que pren la crònica en concordança amb els interessos inicials de l'Acadèmia de Barcelona, a saber, utilitzar textos antics per a les seves reivindicacions patriòtiques. Per demostrar aquesta interrelació directa entre difusió de la crònica i propòsits de la institució, Miralles ofereix una història de l'evolució de l'Acadèmia que mostra les diverses etapes per les quals passa la valoració i la recepció de l'obra pujadiana: com

aquest entusiasme i aquest interès inicial per la crònica, que havien motivat una difusió manuscrita generalitzada, decauen amb l'aplicació de l'esperit crític que considera l'obra metodològicament dins de la tradició historiogràfica precientífica i, finalment, acaben revifant amb la publicació completa de l'obra a principis del segle XIX de la mà de Torres Amat, Bofarull i Pujol.

El treball «Canvi de llengua en el pas del segle XVI al XVII», que ocupa la tercera part del volum, examina el tema del canvi lingüístic a l'edat moderna a partir únicament del cas Pujades, ja que es basa en l'estudi de la llengua literària emprada per l'historiador. En aquesta part, Miralles hi recull el procés de canvi en l'actitud lingüística de l'autor, que va acabar apostant per la gran empresa cronística en castellà, i així va traduir a aquesta llengua la primera part publicada i la va completar amb dues parts més íntegrament en castellà. Tot fent una lectura acurada dels pròlegs de Pujades, Miralles examina les valoracions de l'autor al voltant de la llengua que hi utilitza; així veiem com, en les obres en què emprà el català, l'historiador es veu amb la necessitat de vindicar aquesta tria lingüística amb una sèrie d'arguments no exempts de tòpics i basats en el fet que es tracta de la llengua pròpia de Catalunya. I és que, tal com afirma Miralles, «llengua i pàtria van estretament lligades en la ment de l'historiador barceloní» (p. 79): atès que la seva intenció era escriure la «història oficial» de Catalunya, necessàriament havia de ser el català la llengua que la vehiculés. Tanmateix, el to rebaixat en la defensa de la llengua pròpia per part de Pujades és cada vegada més apaïgat i, a la llarga, comportarà un canvi en la visió i la representació lingüística de l'autor, que acabarà publicant en castellà per ampliar el seu mercat i el seu àmbit d'influència política.

L'últim treball del volum és l'«Aproximació a l'epistolari de Jeroni Pujades», amb el qual Miralles acosta als lectors la faceta privada de l'historiador: el material que va intercanviar, per correspondència, amb una xarxa d'intel·lectuals preocupats com ell per la història del seu país i que es troba relligat entre els *Flosculi* (més erudits) i el seu *Dietari* (de caire més quotidià). En el present treball, Miralles ha examinat les cartes recollides als *Flosculi*, pel seu caire més erudit i pel fet de ser informació complementària que l'autor acabarà publicant a la seva crònica. L'anàlisi d'aquesta correspondència i dels seus interlocutors, més enllà de la vàlua del contingut, li permet d'establir els lligams de Pujades amb un cercle d'informants o col·laboradors i de constatar, en darrera instància, el teixit de relacions intel·lectuals del moment.

Per dur a terme aquestes quatre aportacions, Eulàlia Miralles ha fet ús d'un ampli ventall de fonts arxivístiques, manuscrites i impreses, i ha interrogat tota l'obra pujadiana per cobrir els aspectes de l'historiador que necessitaven ser revisats. I és en aquest punt en què s'ha de remarcar la totalitat amb què l'autora ha abordat Pujades a la llum de les diverses perspectives, sempre tenint en compte que les obres de l'historiador estan tan intrínsecament relacionades que és difícil delimitar unes fronteres clares que les individualitzin.

Finalment, Miralles ha enriquit aquest volum amb l'edició, en apèndix, dels pròlegs a la crònica, tant de l'autor com d'altres copistes i editors, i amb un catàleg d'obres i estudis que confereix al volum el valor afegit d'eina de recerca fonamental perquè d'altres estudiosos s'engresquin a fer l'anàlisi i l'estudi de l'obra pujadiana.

En la seva introducció, Miralles palesava que Pujades necessita «no una, sinó moltes mirades» (p. 20); amb aquest llibre a les nostres mans podem dir que l'autora ha aconseguit un dels seus propòsits: captar i acostar totes les nostres mirades a la immensa obra de Pujades. I la culminació d'aquests propòsits la trobem en el congrés «Jeroni Pujades i el seu temps», que, organitzat per l'autora conjuntament amb Alejandro Coroleu, permetrà reunir els millors especialistes en Pujades i enriquir, amb les diverses aportacions, l'estudi que Miralles ens ha brindat.

Verònica Zaragoza

Universitat de Girona

Institut de Llengua i Cultura Catalanes